

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scipio Claromontius De Ratione Status

Chiaramonti, Scipione

[S.I.], 1679

Quomodo, & in quanam Rep. Justum sit, proponere sibi scopum hunc,
cives reddere bellicosos, & invadere alios Principatus. XVIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10064

subjungit paulo post: quapropter in quadam Republica humilem artificem necesse est, & operarium cives esse, in quibusdam vero impossibile. Ceu, si qua est, quam vocant Aristocraticam, & in qua ex virtute dantur honores, & dignitate personarum. Non enim usu venire potest, ut quae virtutis sunt colat, qui vitam traducit in vilib. ministeriis, sordidusq; artifex est, atq; operarius. Et ut verum fatetur, quomodo institutoribus & opificibus, qui tota die propter viatum occupati sunt in operibus suis, otium suppetet vacandi exercitationibus perpetuis ob virtutes, quae theoreticas. quae practicas? Hinc lucem fœneratur quod diximus, felicitatem civium finem esse legum, & optimæ Republicæ. Quod sanè intelligendum est de civibus verè talibus, hoc est, solutis operibus vilibus & necessariis, & qui vivunt ex suis redditibus, qui educari possunt secundum institutionem ab optimâ lege præfinitam, & cura publica procuratam, & comprobata, ita ut certi magistratus ejus rei curam gerentes constituantur: de quâ Plato & Aristotleles fuse dissenserunt, & ego in Therapeutica morali. Sed hic forte queret quispiam, quam igitur curam gerere debeat lex & Republica optima opificum suorum, & fecis populi? nonne incumbit æq; ipsis eorum utilitati studere? Certè ita sentio, attamen illi utilitati, quae iis proportione respondet, tam ex bonis animi, quam instrumentalibus & fortuitis, ut communiter vocantur. Iste tamen felicitatis gradus non illum attingit felicitatem, quam civibus ex lege attribuimus, sed est ejusmodi quædam particulatas exigua: de terrena sermo nobis est, nam ad cœlestem via patet omnibus, & satis frequenter experimur verum esse dictum illud Sacrum, revelatio parvulus, & absconditus sapientibus.

Quomodo, & in quanam Rep. iustum sit proponere sibi scopum, cives reddere bellicosos, & occupare alios Principatus.

C A P. XVIII.

Diximus quod verus finis legum idem sit, qui optimæ est Reipubl. quare igitur non omnis Republica optima est, nonne poterit quælibet ad tam sublimem suam aspirare? Hic se res habet ut cum hominibus

hominibus singulis, quorum omnium finis naturâ felicitas est, quæ in actionibus secundum virtutes, & speciatim optimas consistit. Estq; ex sententia Aristotelis excellens magis felicitas contemplativa, quæ sapientiæ opus est, secundum eundem: nihilominus non omnibus hominibus licet ad eum scopum contendere. Etenim opifices occupationibus viciis quærendi impediti sunt: aliis ingenium deest capax: alii addicti sunt continuis operibus, quæ in vita rebus agendis dedita occurunt; quorum quilibet, quoniam verum finem & eminentem consequi non potest, ad finem viliorem, summoq; maximè vicinum contendere cogitur, qui ab ipso obtineri potest: enimvero, secundum illud proverbium, *Aulædus fit, qui Citharædus esse non potest.* Et Aristoteles in Topicis tradit, quod non semper illud, quod est melius, sit eligendum: ut enim subiectum, *philosophari melius est, quam lucrari; sed non magis eligendum egenti necessarius.* Quare ponendum modo erit, quod paulo post distinctè ostendam, quod inter bonas Rèspubl. una sit, quæ non pervenit eo, ut optima sit: estq; popularis bona, qualis Romana certo fuit tempore. Ejusmodi Reipublicæ bonæ, & non optimæ finis non cō pertingit, ob ea quæ diximus, ut felicitas civilis perfecta sit. Etenim, cum imperium in manu universi populi est, in quorum numero sunt opifices & pauperes lucro dediti, isti perfectæ disciplinæ capaces non sunt, nec educationis, quæ opus est, ut perfectè virtuosi cives efficiantur. Quare neque in tali respubl. ejusmodi quedam disciplina publica introducitur: nam cives nequeunt propter curas publicas habitus acquirere virtutum exactarum, quarum beneficio ipsi perfectè boni & felices evadant. Hinc consequens est, quod prudens Legislator leges daturus ejusmodi formæ reip. studere debeat, ut homines non ad absolutissimam & solidissimam perfectionem dirigat: sed ad illas potius virtutes, quarum populus communiter capax esse potest. Sunt autem virtutes haec duæ. Prima est justitia, & illa etiam, ne se invicem laedant cives, nec etiam delinquent versus exterros. Id vero ad eum legis finem pertinet, qui secundo dicendi modo positus est: videlicet, ut pax sit, & concordia inter cives mutua. Altera virtus fortitudo est: illa etiam plebei institui possunt. Nam pauperes vitam militia sustentare possunt, & per eam quoq; aspirare ad lucra majora: ut omittam, quod artes quædam sint, v. g. Agricultura, similesq; exercitationes laboriosæ, quæ ad arma gerenda iudeos reddunt homines.

De Romanis militibus Horatius , lib. 3. carmin. Od. 6.

Sed rusticorum mascula militum

Proles, Sabellis doct' aligonibus

Versare glebas:

Hanc nobis Aristoteles doctrinam reliquit , quæ admitti meretur , tam propter auctoritatem scriptoris adeò gravis , quam ob veritatem , quæ in illa resplendet . Verba ipsa sunt : *Cum autem multitudo gubernat , ad commune bonum conversa , vocatur communi nomine omnium rerump. res publica . Evenit autem hac ratione . Unum enim antecellere , & paucos contingit . Plures autem jam arduum exquisitos esse in omni virtute . Sed maxime in bellica . Hec enim in multitudine existit . Quare in hac rep. summam potestatem propugnatores habent , participesq; ipsius sunt , qui arma tenent . lib. 3. pol. c. 5.*

Quod respubl. popularis aptissimum fortitudinis subjectum sit , præter auctoritatem Aristotelis , experientia plurimarum rerum publ. popularium fidem facit , inter quas principem tenet Romana locum , de quâ Salustius ; *Sed civitas incredibile est memoratu , accepta libertate , quantum brevi creverit . Et de eadem verè prædicavit Claudio , lib. 3. de laud. Stilicon.*

Hec est , exiguis quæ finibus orta tetendit

In geminos axes , parvag; a sede profecta

Dispersit cum sole manus .

Ita quoque Atheniensium respubl. cum populari uteretur forma , res magnas armis gessit , idque præcipue armatis classibus , imperiumque late extendit . Post illa Pisana respubl. & Genovensium quoque mari res illustres peregerunt , & terra Florentinorum , subjecto olim sibi statu amplio . Et cunctæ quidem hæ respubl. suis civibus , non extero milite acquisivere quod possident : verum respubl. paucorum Tyrannidesq; , coactæ fuerunt uti milite externo : cum ipsis suspecta sit , & cum primis tyrannidi , virtus civium & subditorum . Quibus de causis infertur , quod assuescere cives bellis , & ad fortitudinem ducere , uti non est verus & optimus legum finis , neque ideo etiam finis optimæ reipubl. conveniens : ita finis est populari conveniens reipubl. , propterea quod summus felicitatis virtutumq; gradus est , ad quem cura publica & disciplina pervenire possit . In eoque sensu verus est tertius dicendi modus , supra allatus de legis fine . Neque cum Plato & Aristoteles improbant ejusmodi finem , illum improbant hoc modo

do sumptum: sed rejiciunt tanquam finem optimam reipubl. finemque
absolutè & suā naturā legis. Reprobant ergo tamquam tendentem ad i-
stum finem, ut bellis assueti quasi ob felicitatem civilem aliis deminen-
tur. Ita Aristoteles lib. 7. polit. c. 2. *Sunt etiam qui dominari aliis, &*
tyrannicum reipubl. modum putant solum esse beatum, & in quibusdam ci-
vitatibus hic est finis legis, ut finitimi dominantur. Et Plato exponens o-
pinionem Lacedæmoniorum & Cretensium inquit. *i. de L. Nam ita demum*
recte dispositam civitatem visus est dicere, si sic instituta sit, ut cæteros bellō
vincere possit. Itane? Ad quod Cretensis & Spartanus responderunt affir-
mantes, quæ dicta erant. Ponebant isti itaque felicitatem civitatis in
hoc, ut bello vincerent alios, & sic latius imperium extenderent. Quæ
sententia ab istis prudentissimis Philosophis, & inter sapientes principibus,
explosa fuit locis recensitis. Et sanè ejusd. falsitas apparet ex iis, quæ ha-
cenus ostendimus: ut taceam, si iniquum est, aliorum privatas divitias, &
privata bona invadere, quanto magis injustum futurum, urbes, provincias,
& Imperia aliorum occupare? Non in septe pirata ille Alexandrum allo-
quebat. Pirata ego sum, nam navicula circumvehor, resque minutas
deprædor: tu qui ingenti exercitu regna invadis aliorum, Rex es, &
quicquid acquisiveris rectum justumque habetur. Quapropter non solum
non sibi lex tanquam scopum proponere debet, invadere status aliorum,
verum neq; etiam putare rem esse licitam, illos aggredi, seposita hac quo-
que opinione, quod sit finis legum: enim verò, quod injustum est, lici-
tum esse nequit. Estque pro regula communi ponenda hæc: quod non oc-
cupandi sint aliorum status, multominus hoc a legislatore tanquam sco-
pus proponendum.

Attamen regula hæc quandam admittit limitationem: ut moralium
est mos, quæ cunctæ quandam patiuntur limitationem. Est verò hæc, si
acquisitio non fieret justo bello. Quodnam bellum justum sit, non est lo-
ci hujus exponere. Sufficiat nobis impræsentiarum, quod satis justum sit,
quando suscipitur sui defendendi gratia, aut propter bellum jam illatum,
aut propter imminentis periculum. Cujus periculi consideratio contem-
platioque inclusa cernitur in monito, dato legislatori ab Aristotele, quo
præcipit, rationem habendam esse conditionis populi & principum vicino-
rum. Verba ipsa sunt: *Pertinet ad eandem disciplinam, quæ est de*
legib. ponendis, videre, si qui sunt finitimi Populi, qualia ad quales exer-
cenda

cendasint, & quomodo cum singulis conversandum. Principes Turcico imperio vicini hoc tempore necesse habent, aut illius regionem occupare, aut de die in diem exspectare, usque dum absorbeantur, propter vastum illius animum, quo propositum habet constituendi se, si valeat efficere, monarcham universi. In pari versabantur periculo Græci, Macedonesque, ob magnitudinem Persici Imperii ante tempora Alexandri Magni. Et constat, quas injurias pertulerit Amyntas Macedonum Rex, a legatis Megabyzi Persæ, ob metum tam potentis Monarchæ, cuius quoque tributarium fecit: veluti Herodotus in suis narrat historiis, lib. 5. c. 2. Et Mardonius occupavit post illa Macedoniam, ut est apud eundem Herodotum, lib. 6. c. 4. Ob has causas Philippus bellum intulit Persis, quod fama & gloria immortali postea Alexander Magnus filius ad finem perduxit, cum opus esset, aut illam potentiam frangere, aut sub illa dominatione certo subjectionis modo vivere. Quare si civitas quædam, constituta foret in viciniatam potentis Principis, ut aut vincere illum foret opus, aut eidem servire, in eo casu æquum foret legibus & disciplina instituere cives subditosque, ut fortiter & certa spe victoriae acie decernere possint. Ethæc limitatio quædam regulæ est, quam posuisse hic satis sit. Inter ea stet firma conclusio propositæ modo quæstionis: quod pro scopo ponere fortitudinem & virtutem bellicam civium, populari reip. & eidem similib. competit. Cui conclusioni altera hæc adjungitur; quod, aspirare ad acquisitionem Dominii alterius, justum sit, quando vicinia principis potens & avidi necessitatem imponit confinibus, aut subjecere hunc sibi, aut ab eodem subjugari.

*Quomodo, & in quanam republ. æquum sit,
subsistere in eo fine, ut pax & concordia mutua sit inter
cives, qui alter dicendi modus erat.*

CAP. XIX.

Uis sit finis optimæ reipubl. quis itidem bonæ, non tamen optimæ, vidimus. Superest ut tradamus quisnam ex bonis finibus com-